

Pszichológiai realizmus

Tomán László

MOMČILO MILANKOV: CRVENI KROVOVI, ELBESZÉLÉSEK, PROGRES KÖNYVKIADÓ, NOVISZÁD, 1960.

Momčilo Milankovot ma a jugoszláv elbeszélőirodalom jelentős egyéniségeként tartják számon. Első kötete, az *Odlomci traganja za Majom* (Omladina kiadás, 1957.) néhány egészen érett alkotást tartalmaz, a *Crveni krovovi* pedig igazolta mindazokat, akik bizalmat előlegeztek annak idején Milankovnak. Egyedül álló, különös hangú író ő, s a *Crveni krovovi* tizenhárom elbeszélése belülről megvilágított, sajátos világba vezet el bennünket.

A problémák, melyekkel Milankov foglalkozik, különbözők. Az ember odisszeája, az elmúlás, szenvedélyek, a lelkiismeret, szerelem, az érzések mulandósága, emberi gyengeségek, az action gratuite-féle tett, az összetartozás, ragaszkodás, kötelességtudás — ezek a témák foglalkoztatják. Milankov elbeszéléseiben elsősorban az ember lelki dimenzióit adja meg, felvá-

zolja alakjainak lelki struktúráját, majd, a történet folyamán, a pszichikai reakciókat s a végén a befejezés, a megoldás következményeit tárja fel. Egykettő kivételével, a kötetben lévő írások szándéka, célja a lélekábrázolás, módszere pedig kétféle: a cselekmény bemutatása párbeszéddel vagy leírással (*Zaboravljeni ključevi*), de gyakrabban a lelki konfliktus közvetlen megrajzolása, belső monológ segítségével (*Crveni krovovi*, *Pasijans*, *Julski dan bez neba*, *Zid*).

Milankov nem áll meg soha a felvetett problémánál, az elbeszéléseiben megjelenő kérdések nem maradnak felelet nélkül. Mivel legtöbbször az emberre nehezedő súlyos teherről van szó, elbeszéléseinek szerkezete a feloldódás, megkönnyebbülés felé vezet. A befejezés megoldást jelent a szereplőknek és olvasóknak egyaránt (*S one strane tišine*, *Zaboravljeni ključevi*, *Julski dan bez neba*). Érdekes, hogy a történet hőisében végbemenő lelki változások megteszik a maguk hatását, és az olvasóban egészen hasonló reakciót idéznek elő. Ez a tény Milankov elbeszéléseinek rendkívüli szuggesztív erejéről tanúskodik, és több írásán ellenőrizhető.

A helyzet bonyolítása, a drámaiság fokozása mindig magával hozza a katarzist, mert Milankov sohasem hagyja kilátástalan, kétségbeejtő helyzetben alakjait, s ez egyúttal a mű szerkezeti befejezését, kikerekítését is szolgálja. Néhol, kissé könnyelműen, felületes az ilyen kompozíciós megoldás, de — el kell ismernünk — nagyon reális.

S ha már leírtuk ezt a szót, tegyük hozzá, hogy Milankov következetes realista. Sohasem hagyja el a valóság határait, nem szeret kirándulni a képzelet szférájába, s nem is kacérkodik az ir-reálissal, mint a kordivatot követő sok

prózaíró. Mivel azonban mélyen beletekint az emberek lelkébe, a reális kereteken belül megadja azt, ami az ember egyéniségében elszakadhat a valóságtól.

A *Crveni krovovi* tehát a jugoszláv prózának ahhoz az irányzatához tartozik, szerzőjét azokhoz az elbeszélőkhöz kell sorolnunk, akik a realista ábrázolás új lehetőségeit kutatják és használják fel. Mint ilyen, Milankov legújabb könyve fontos állomás mind az ő fejlődésében, mind pedig a mai jugoszláv elbeszélőirodalom szerteágazó, változatos, kitérőkben gazdag útján.